

70 APR 1971

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ LITERARĂ

Apare în 1 și 15 a fie cărei luni.
Prețul unui exemplar... 45 bani,
Pentru România 60 bani.

Anul III. ————— Budapesta, 1 Septembrie, st. v. 1904. ————— Nrul 17.

6185

SUMARUL:

SARA (poezie)	Nic. Otavă
ADUNAREA TEATRULUI LA BRAD	H.
FLOAREA DE JEDO ȘI INCENDIUL ÎN JAPONIA	Otilia de Cozmuța
SOLUS ERO (poezie)	Octavian Goga
PAX	Simin
PE MAL	I. Agârbiceanu
CÎNTEC (poezie)	Nic. Otavă
Cronici și notițe. — Cărți și reviste (de Al., Gh. Alexici și O. T. Codru). — Ilustrațiuni.	

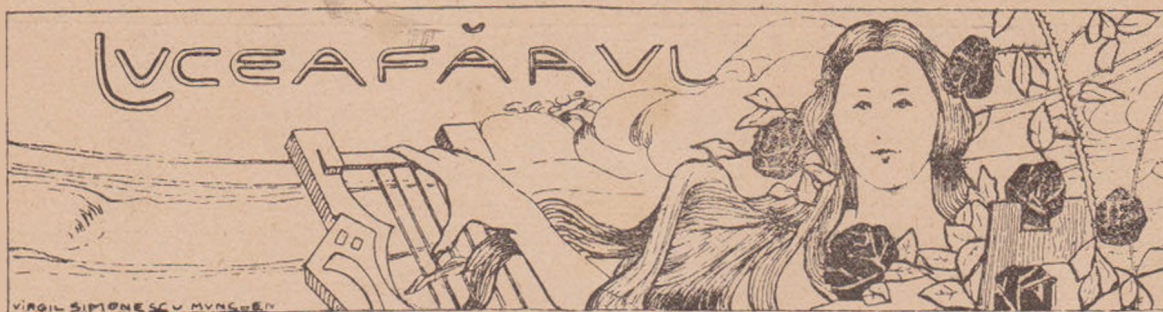
Abonament.

Abonamentul se plătește înainte! Pe un an: 12 cor.; pe $\frac{1}{2}$ an: 6 cor. Pentru învățători, preoți săraci și studenți; numai pe un an: 7 cor. — În România: un an: 16 lei; $\frac{1}{2}$ an: 8 lei. Pentru preoți învățători și studenții din România, numai pe un an 12 lei. — Un număr 50 bani, în România: 65 bani.

Autorii români, cari doresc ca revista noastră să ia notă despre operele lor, sînt rugați a trimite redacției cite un exemplar.

Premiul „Luceafărului“ a fost întimpinat de pretutindenți cu interes viu. Am și primit deja mai multe lucrări. Condițiile se pot ceti în numărul trecut.

Mutindu-se administrația în str. Zöldfa 7, rugăm să ni se trimită mandatele la această adresă.

SEARA.

Bolta și-a cernit năframa
Ca o mamă întristată.
Floarea soarelui pe cîmpuri
Pleacă fruntea 'ngîndurată.

Zarea-și picură argintul
Pe ovesele de aur,
Ostenit din aripi bate,
Ca un vis pribeag un graur.

Codru-și culcă cîntăreții,
Doarme trestia bolnavă,
Dorm doî puî de nevăstuică
Supt o brazdă de otavă.

S'a oprit trudită moară,
Doarme apa la irugă,
Răzimat pe coate-adoarme
Un cîoban întins pe glugă.

Doarme cerul și pămîntul
Într'o dulce 'mbrățișare...
Doar' izvorul măi tresaltă
Ca un sîn de fată mare.

Nic. Otavă.

ADUNAREA TEATRULUI LA BRAD.

Ținuturile, cari odată au adăpostit în sinul lor o sfintă treime, în minte cu stindardul libertății, iar altă dată iluziile zdrobite ale unui suflet nemuritor, s'au cutremurat din nou, de un curent de viață. Dar cutremurul acesta n'a fost plăsmuit de un zingănit viforos de arme, — armele întrebuințate acum aci, au fost armele culturii naționale, cari în timpurile noastre prețuesc mai mult decât sute de ziduri ridicate întru păzirea moșiei, decât mii de parapete încalcite, — a fost teatrul nostru național.

În timpul din urmă, în periodul al doilea de activitate al «societății pentru fondul de teatru» (dela 1895 începînd) — constatăm cu bucurie, că societatea se ridică văzînd cu ochii și de cîte ori își desfășoară stindardul în cîte un ținut românesc, de atîtea ori putem însemna la răvașul vieții noastre culturale — cîtă amar există — cîte un luminiș, cene deschide pe dinaintea ochilor orizonturi pline de promisiuni frumoase.

Așa au fost și sărbările dela Brad. Ele ne-au dat posibilitatea să cunoaștem inima înălțată și cercul larg de vedere al fraților noștri zarandeni.

Acum, cînd trebuie mai mult ca ori cînd să ne strîngem rîndurile sub aripele de mamă ale geniului nostru românesc, zilele dela Brad ne par un balzam pe rănilor, cari singerează. O manifestație culturală au fost zilele dela Brad și totodată un pas înaintea spre ținta, care licurește în depărtările vieții unui neam. Deja de mai înainte era de prevestit așa ceva :

De cîte ori apare capul încăruntit al bătrînului președinte — cu căutătura scaldată'n poezie — în mijlocul publicului nostru, de atîteaori, ne trece un fior de entuziasm și de îmbărbătare la muncă. Astfel a fost și la adunarea de acum. Pelîngă toate cuvintele aspre, dar adevărate, rostite în cuvîntarea introductivă, publicul nostru a aplaudat pe dl președinte, fiind că a știut, că tot ce a spus e tristul adevăr și prin aplausele acestea par'—că a vrut să mărturisească sus și tare, că toate relele arătate se vor îndrepta spre bine, spre bucuria conducătorilor și neamului nostru întreg. Așa să ne-ajute Dumnezeu !

Discursurile de deschidere de altădată au perit ca prin minune. Dl președinte a rupt ghița care ne ținea încătușați, tîmîierile reciproce, atît de încetățenite pînă mai ieri—alaltăieri, au lipsit făcînd loc unei critice sănătoase, severe și prevestitoare de bine.

Prea ne-am dedat pînă acum să ne mîndrim cu ceia ce nu avem. Acum, cînd discursul inaugural ne arată pe față păcatele: certurile nefositoare din societatea noastră, invidia noastră, ipsa noastră de idealizm mulțumitor, pîrtinirea

mai mult decât slabă a literaturii și în genere a tot ce e românesc — cînd ni se pune în fața acestora dragostea și munca desinteresată a înaintașilor noștri — lucru curios, noi aplaudăm cu toții deodată ; dovadă că simțeam deja trebuința unei astfel de confesii fățișe și că sintem hotărîți să începem cu sanarea stărilor de acum.

Dacă nici memento acesta izvorît din cea mai caldă inimă nu ne va trezi, dacă nici cuvintele spuse pe față nu ne vor deschide ochii împăienjiniți de atît amar de vreme, atunci nu mai avem dreptul la o existență cinstită, fiecare va fi îndreptățit să ne-arunce în față scăderile pe cari le vedem, le recunoaștem, dar nu voim să le îndreptăm.

Și tocmai discursul acesta ne dă ocazie să insistăm asupra unor momente, ca să ne cunoaștem cu atît mai bine greșelile și pîrțile bune de cari dispunem.

Sedînțele, spre bucuria noastră, s'au lăsat, de pîrțile formale sarbede și au dat loc mai larg de astădată lucrărilor incuse pentru cetire, astfel că n'am mai fost siliți să auzim stereotipul : «Fiind timpul înaintat.» Laudă dlui președinte.

În raportul comitetului pe anul trecut vedem o activitate mai intenzivă în privința spirituală a teatrului. În cestiunea celor doi stipendiați ai societății s'a deschis o discuție vie și bine motivată. Se va stabili cu mai multă precizie cercul de activitate al ștendendiștilor, precum și datorințele ambelor pîrți.

Concursul e scris pentru cea mai bună piesă originală — după cum aflăm — este încă în minile censorilor. Așteptăm cu interes rezultatul lui, deși numărul mic al pieselor incuse, precum și unele titluri indigestibile, «Figura neagră» sau «Lupta între cei obijduiți și obijduitori» (uū) — ne pun pe gînduri. Dar asta nu ne va descuraja. La un al doilea, al treilea concurs vor încurge lucruri din ce în ce mai multe și mai bune.

Biblioteca de piese, romînești a început să se adune din partea dlui secretar. Acesta este primul pas pentru stabilirea unui canon (registru) potrivit pentru diletanții noștri. Din toate pîrțile auzim plîngerî din cauza lipsei de piese corăspunzătoare. Chiar și acelea, cari merită să fie reprezentate, nu sunt recomandate de oameni competenți. Canonul trebuie să se facă cît mai curînd. Atunci vom fi scutiți să asistăm la prezentarea unor piese sub toată critica, D. e. piesa a cărei autor și traducător nici nu se cunosc, și în care obvin niște monstruosități franțuzești, cu adulter, cu flagrant delict, etc., — va dispărea ca prin minune, dînd loc adevăra-

telor opere, din cari trebuie să ne molcomim nobila pasiune a teatrului. Căci numai astfel are teatrul dreptul de a exista. Numai astfel vom ajunge și noi să ne ridicăm de pe treapta cea mai de jos a teatrului, pe care ne aflăm de o grămadă de timp. Ajungînd grija teatrului în mîni competente, acelea vor avea chemarea să cultive treptat gustul publicului, astfel că vom fi în stare să gustăm și piese ca «Aur» sau altele de felul lor. Legătura dintre diletanți și societatea de Teatru va trebui să devină din ce în ce mai strînsă. Nu va trece mult și nu se va mai reprezenta nimic fără de a să fi încunoștințat și întreat de sfaturi Societatea.

Fiindcă e vorba de piesele teatrale, să vorbesc ceva și despre reprezentarea teatrală dela Brad.

La Brad s'a jucat «Aur», dramă în patru acte de Constanța Hodoș. Era o frumusețe de văzut. Cum s'a ridicat cortina lumea a început să ridă. Iși ținușe risul de-acasă, de cînd se îmbrăca, de cînd se încălzia de gîndul că merge la teatru. Așa e, de ee să n'o spunem? O, și mult aș să se mai joace drame la noi și bieții diletanți și actori mult aș să se mai frămînte în hohotele de ris ale publicului, pînă cînd lumea se va obicinui cu gîndul că la teatru poți să te și întristezi, nu numai să rîzi.

Ani de zile viitorii actori aș să se izbească de această nepricepere, și multă trudă și multă răbdare și îndurare vor trebui să repună, pînă cînd publicul nostru va ajunge să se lase pătruns de vre-o nenorocire reprezentată pe scenă.

Diletanții nu aveaș absolut nimic de ris în intonațiile și întreg jocul lor, și totuși lumea rîdea. Rîdea fiind-că-l cunoștea pe cutare și pe cutare deja de-acasă. Ce-i păsa publicului de justea interpretării rolului, la care diletanțul se străduia s'ajungă?

Și s'a ris un act întreg și al doilea pe trei sferturi. pînă în sfîrșit a văzut lumea, că nu-i nimic de ris și a ascultat liniștită.

Efectul a mers gradat. Sfiala și emoția diletanților dela început a dispărut odată cu risul publicului și sfîrșitul actului al treilea și al patrulea aș produs aproape efectul cerut de drama însăși.

Cînd vor mai juca încă odată diletanții dela Brad vre-o dramă, vor avea poate norocul ca

lumea să nu mai rîză un act și trei sferturi, ci se va mulțumi să ridă numai un act. Va fi un progres, un progres însemnat în educația noastră artistică.

Adunarea dela Brad însemnează deci un pas înainte și în privința aceasta.

Asupra unui fapt însă vreau să mai insist la locul acesta.

Trbuie să recunoaștem plini de rușine, că tinerimea universitară — care se numește cu mîndrie «floarea națiunii» — a strălucit prin absența ei. Dacă o adunare ca aceasta nu este în stare să pună toiașul în mînă tinerimei noastre, atunci toate vorbele late, frumoase sînt fraze fără noimă. Adunările «Teatrului» și «Asociațiunii» ar trebui să fie adevărate locuri de pelerinaj pentru tinerimea noastră.

Tinerimea, în care trebuie să pulzeze viața noastră națională cu o putere cu atît mai mare, unde a fost ea?

Tribunele ne staș deschise, ascultătorii sînt adunați, unde sînt cei chemați? . . .

O dovadă, un exemplu splendid de jertfă de sine, ne-aș dat zărăndeni, dela care ar fi putut învăța studentimea multe.

Deși populațiunea e în preajma iernei nemi-loase, care promite nopți întunecate și oftări de jale, deși în nemijlocită apropiere a ars pînă la pămînt Cimpenii, leagășul plămădirii ideilor mărețe, totuși — pentru scopul ideal al unei culturii unitare, mari romînești — zărăndeni aș contribuit cu dinarul și cu dragostea de frate, încît au dat o nouă dovadă despre idealismul, de care dispun acești legionari din preajma gorunului sfînt și al mormîntului simplu, dar clenodiul nostru cel mai scump.¹

De aici, din apropierea moaștelor sfinte, de pe plăcurile și dealurile legendare, noi cei, cari am luat parte la serbări, am plecat mai oțeliți în inimă, cu încrederea prefăcută în carne și oase, că o astfel de manifestație națională, nu poate să se înăbușe de nici o putere lumească, că o astfel de abnegație e vrednică de răsplata cea mai mare — pe care să dea Dzeu să ne-o vedem cît mai curînd.

H.

¹ Așa acuma ne-am putut da seamă și despre munca desinteresantă pe care au dus-o frații noștri pentru ridicarea gimnaziului național-romîn, care este o podoabă a noastră a tuturor.

FLOAREA DE JEDO ȘI INCENDIUL ÎN JAPONIA.

Acum 50 ani un incendiu groaznic: a pustiit mai multe orașe din Japonia, incendiu de care și azi își mai aduc aminte Japonezii, în legătură cu o anecdotă legendară:

O tinără fată nobilă, floarea de Jedo, frumoasă ca ziua, bogată, plăcută, spirituală și gingașă, calitățile indispensabile pentru eroina oricărei povești, se 'ndrăgosti pe neașteptate de un tinăr pe care întâmplarea îl adusese în cale-i; tinărul d'asemeni avea toate calitățile fizice și morale care îl făceau vrednic, de ea, dar durere! era din familie de rînd. Împrejurarea asta forma o piedecă de neînving și tatăl fetei, oricît se rugă asta, nu voi să-și dea învoirea la căsătoria lor. Toate frămîntările lor de a-l împlînzii fură zădarnice.

Era pe timpul feudalizmului absolut. *Daïmo*, contrariat, hotărî să scape de tinărul îndrăgostit, și dădu poruncă să-l omoare. Mijlocul ales n'avu rezultatul dorit: tinăra fata se vestejia văzînd cu ochii, zi de zi se făcea mai palidă. Simțîndu-și moartea, îl rugă pe tatăl ei să-i împlinească dorința din urmă: s'o îmbrace în haina ce-o purtase în ziua cînd pentru întâiași dată îl văzuse pe cel care nu mai era, și cu haïna asta s'o arză pe rug, ca astfel cel puțin după moarte să-l poată întîlni pe iubitul ei.

Un rug puternic fî ridicat în templul dela *Assacousa*. Abia apucase haïna flacării, cînd un vînt puternic o duse cu sine și căzînd haïna arzîndă peste case, le puse și pe ele în flacări. În cîte-va clipe orașul întreg ardea. Pe vremea acea ulițele erau închise cu porți, ca să nu poată intra hoșii; păzitorii surprinși de iuțala focului, n'avură vreme să le deschidă ca locuitorii caselor să se poată mîntui, și 20 mii de jertfe omenești periră în marea de flacări, cari au prefăcut în scrum și cenușe aproape 50 mii de case.

Legenda poporană spune, că prin focul ăsta groaznic a voit Dumnezeu să-l pedepsiască pe nemilosul părinte

pentru fapta lui cruntă. De cîte-orî *David* cel din Biblie comitea fapte rele, Dumnezeu pedepsia poporul lui! Zeii Japonezilor, pare-se, pedepsiau în același chip ca și Dumnezeul Jidanilor.

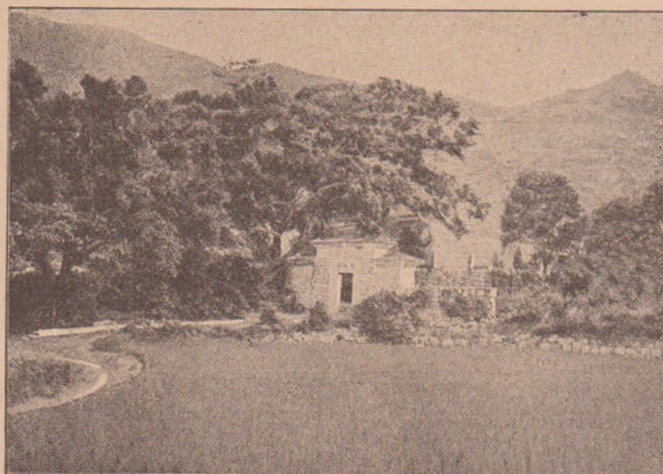
Istoria incendiilor în Japonia e nesăcată. Cel mai îngrozitor a avut loc pe la sfîrșitul veacului trecut. În urma unui cutremur de pămînt, orașul *Jedo* se aprinse în mai bine de 50 locuri și se prefăcu în ruine.

În vechime, incendiile se numiau cu o naivitate remarcabilă «floare de Jedo» (*Jedo no hana*). Incendiile, de altminteri, pentru Japonezi sînt spectacoie, serbători la cari azistă din simplă curiozitate. Acest popor, bătrîn și copil în aceeași vreme, privește cu bucurie această bătaie sinistră de flacări: pocnetele lemnelor, prăbușirea coperișelor, ceriul aprins sînt pentru ei o feerie gratuită. Vecinii aleargă să se desfăteze în privirea focului, fără să se gîndiască că la reîntorcerea lor poate vor găsi o grămadă de tăciuni stînși, rămășița caselor proprii.

În fiecare cerc al unui oraș se află două sau trei clopote mari, în formă de tiară, atîrnate de un stilp înalt, la care te poți sui cu

Sradă în Tochio.

Poarta unui cimiter în Kioto.

ajutorul unei scări de funii. Prin clopotele acestor li se aduce locuitorilor la cunoștință că s'a iscat un incendiu. La semnul dat de un clopot, toți ceilalți clopotari își ocupă postul și urmăresc cu atențiune progresul focului.

Prin nuansarea sunetelor se indică locul exact unde e focul. Fiecare locuitor care are în cercul respectiv vreun cunoscut sau rudă, grăbește în ajutorul lui; nimic nu-l poate împiedeca dela asta.

Proprietarul unei case aprinse se încinge cu două săbii (dacă e samurai), ca să poată pedepsi pe jefuitorii. I examinează pe toți acela care intră și predându-le obiectele ce le are, le mulțumește cu închinări de aprobare din cap. Asemenea unui căpitan de vapor, el nu-și părăsește casa decât în momentul suprem, apoi se roagă de ocrotire la un cunoscut sau chiar la un necunoscut, când i lipsesc prietenii. Ospitalitatea aceasta cerută nimeni n'o refuză, căci și lui i se poate întâmpla aceeași nenorocire. Altă zi prietenii și cunoștii se grăbesc a-l înapoia obiectele mîntuite. Această practică a ospitalității în urma unui incendiu e generală. Locuitorii unui sat pustiit de foc găsesc adăpost la vecinii lor, la care rămîn pînă cînd își pot reconstrui casele.

Într'o țară, unde omul vecinic e expus să-și vadă

toată averea pustiită de foc; e firesc că locuitorii au trebuit să se gîndească la un mijloc, cu ajutorul căruia să-și poată asigura cel puțin o parte a avutului. Japonezii au și inventat niște construcțiuni numite «godon».

Godonul e o căsuță în patru colțuri, înălțată. Ușa cu cadre de fer, singura deschizătură, e și ea înfundată cu lut și se închide ermetic. Coperișul are forma obicinuită și e făcut din cărămizi puse peste un strat de pămînt. Pereții de obicei din afară sînt acoperiți cu scînduri, care le apără împotriva ploii. Aceste construcții se fac în apropierea pră-

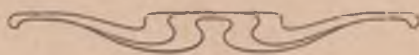
văliilor și clădirilor mai importante; de obicei aici se așează obiectele mai prețioase și rezerva de mărfuri ale comercianților. Sără toate mărfurile din prăvălie s'așează în lăzi de lemn. Dacă peste noapte izbucnește un foc, toți cei din casă, bărbați, femei, copii și ucenici, duc în acest godon pachetele, care li s'au hotărît fiecăruia de mai înainte, pentru a se evita confuziunea și pierderea de vreme. După-ce au adăpostit astfel tot ce s'a putut, proprietarul închide ușa și astupă toate golurile cu lut ce stă totdeauna la îndămină într'un vas așezat lângă ușă.

Cartierele după un incendiu sînt de-un aspect extrem de posomorît și seamănă întru cîtva cu un cimitir; nu vezi decît godone învăluite în fum, părăsite ca niște mauzolee. Ziua următoare încep să zidească din nou, ulițele se curăță, iar comercianții își vind mărfurile mîntuite în butici provizorii. Lăsînd la o parte catastrofele mai mari, în puține zile dispar toate urmele incendiului și orașul își ia înfățișarea obicinuită.

S'a constatat că Tochio s'a reconstruit, în termen mediu, tot la 7 ani.

Orî-ce lucru își are și partea bună: incendiile curăță radical cartierele prea împopulate, care ascund germeii altor epidemii.

Otilia de Cozmuța

SOLUS ERO.

Tu preacurată rază, ce-ai coborît din stele
 Să luminezi în noaptea singurătății mele,
 Ascultă-mi rugăciunea, ce-o gem cu buza arsă:
 Din preajma vetrei mele fă calea ta întoarsă,
 — Păcătuiește raza curată, viorie
 Când se oprește 'n drumu-i pe-o strașină pustie,
 Înveștmîntînd cu picuri, cu sfînta ei văpaie
 O scorbura ce poartă un cuib de cucuvaie.
 — Vezi, zboar' atîția fluturî în necuprînsul firii
 Și strălucesc pe cîmpurî în floare trandafirî.
 În calea ta senină spre ei îndreaptă-ți zborul
 Căci lor te dete 'n gîndu-i de viață dătătorul,
 Tu preacurată rază ce-ai rătăcit din stele
 Să luminezi o clipă singurătății mele.

Eu port în mine noaptea și 'n bezna ei adîncă,
 Mi-e sufletul un vultur înlănțuit de-o stîncă;
 Ar vrea adîncul bolții cu zboru-i să 'ntretaie
 Prin cîmpurî de lumină, prin drumurî de văpaie,
 Să-și scalde ochii tulburî în rîurî largi de stele...
 — Dar aspra țintuire a lanțurilor grele.
 Cu pravul sur al pietrei îi înfrățește rostul...
 Zadarnic vrea să-și cate — în cerîurî adăpostul;
 Cu glas nebun el urlă și blastămă și țipă
 Și sînge cald stropește trudită lui aripă
 Și vecînic o să lupte în patima-i păgî'nă,
 Cu bulgării de piatră, cu lumea de țărînă...

Zîmbînd amar se 'ntreabă deci mîntea-mi gînditoare,
 De ce-ar veni la mine făptura ta de floare?
 Tu înger cu ochi limpezi, cu aripî de mătasă,
 De ce să te cutremurî de-o luptă ne'nțeleasă?
 Când zboar' atîția fluturî în necuprînsul firii
 Și strălucesc pe cîmpurî, în soare, trandafirî...

Octavian Goga.

P A X.

Sub vălul argințiu al lunii oasele morților strălucesc cu nuanțe fosforice în noapte. Adunați la un loc povestesc în tăină, grupuri-grupuri.

În colțul din fața bisericii se postaseră cei mai proaspeți cetățeni ai împărăției odihniți. Ei aveau straie nouă, inele și juvaere și cercau cu vădită grijă să-și ascundă părțile trupului trecute în putrezire. Fața li-e era învălătată în giulgiu — giulgiul acela, atît de curat odinioară . . .

Erau așa de timizi în noua lor țară, încît se sfîiau să înceapă vorba cu cei încetățeniți. Aceștia își aveau clubul lor, erau posaci și scurți la vorbă și nu prea își aduceau aminte de nimic.

Și așa nou veniții se așază binișor la o parte, ca niște suflete pribege, cari s'au abătut dela cărarea vieții, fără a se fi împrietenit încă pe deplin cu cea a morții. Ei se așază tăcuți și resignați pe pajiște și în vremea ce schimbă șoapte tainice, trag binișor cu urechia la zgomotul din lume. Nu că i-ar mai interesa zgomotul acesta, ci fiindcă li-au mai rămas totuși contururi de amintiri, ca dintr'un basm frumos și neînțeles. Și e ca și cînd ar pluti în văzduh și în noroiul scaldat în lumină, ar recunoaște pe o clipă o margine de sat, o căsuță, un suflet ce plînge zădarnic în urmă-le. Risuri răsfățate, șoapte de dragoste, izbucniri de minie și de ură — toate aceste pătrund la ei așa de eterice și de filtrate, încît zimbesc cu milă de aceste sforțări și nizuinți zădarnice, ca de un lucru ce abia mai află ecou în tidva lor de ghiață.

— Și zău, așa eram oare și noi?

Și cel mai nou-venit, — care se putea mindri cu sicriul lui încă necutropit de humă — începe să le vorbască, cu restul de căldură și de amintiri nespulberate încă. Le vorbește de cunoscuții lor, de lacrimi, de durere, de iubire și de viață și cu toții ascultă d'strați și mihniți, ca supt vraja unui cîntec de leagăn.

Ochii lor sticloși scapără în noapte, ei par a înțelege rostul acestui jalnic cîntec de leagăn — orî poate nu mai înțeleg nimic, ci ascultă numai cu ochii duși aiurea.

— Hei, hei, nepoate dragă, ești tînăr încă în țara noastră și îți aduci prea bine aminte de ce ai fost. O să se cutropească și sicriul tău,

și hainele tale se vor murdări de humă și de apă . . . și o să rămii și tu numai cu giulgiul murdar și cu oasele goale și o să vezi, că nu îți mai aduci așa de bine aminte . . . Să durmim fraților.

— Să durmim.

Mai la adăpost stau adunați morții mai de demult. Ei n'au nici straie, nici sicrie. Cite unuia i-a mai rămas cîte-o scîndură, sau dacă a fost mai cu stare, vre-o placă ruginită și sicriul de metal. O scot cu grije din groapă și se așază cu toții pe ea, ca să-și mai zvînte cele ciolane de umezîala mormintului. Ici-colo, cîte un rest de giulgiu acopere niște umeri deșirați și vezi cîte un inel jucînd larg, cu zgomot, pe degete osoase. Cite unul își ține cu mina falca din jos să nu-i afîrne, și dinții lor și craniul strălucesc albe în întuneric. Ei privesc cu un zimbet sarcastic la cei mai tineri.

— Bieții copii, nu le mai vine mintea, să-și vadă de odihnă și să nu le mai pese de ce au lăsat în urmă.

Și totuși ca cea din urmă amintire de lume, și morții aceștia păstrează încă resturi de vanitate. Adese-ori poți vedea pe cîte unul, fixîndu-și brațul la încheietură cu vre-un cui ruginit, ori legîndu-și cu giulgiu falca din jos, și se spune cu siguranță, că unii își spală bine în rouă brațele și tidva.

Sînt însă puțini de aceștia.

Cei mai mulți nu-și mai iau această osteneală de prisos, nici nu-și mai bat capul, să se prezinte la adunare cu giulgiu sau cu alte resturi de straie, ci vin goi, fără podoabe și fără aducerii aminte.

Și cum stau așa tăcuți, ei par a fi ajuns cu totul aproape de izvorul fericirii: de a nu mai ști nimic și a nu-ți mai aduce aminte de nimeni.

Iar ceilalți, bătrîni, nu își iau nici măcar osteneala de a se ridica din așternutul lor. Las' că i-ar costa și prea mare osteneală, dacă s'ar pune în fiecare seară să-și adune oasele risipite în toate părțile. Și chiar de le-ar aduna, ele nu s'ar mai ținea deolaltă.

La ce deci osteneala aceasta zădarnică, cînd dragostea și ura nu se mai atinge, ei înțeleg în

sfirșit, că huma, de care aveau atîta oroare, este mama noastră a tuturor și ea singură ne poate da ceea ce în viață abia de întrezărim, ca în un vis.

- Dormi, vecine?
- Dorm . . .
- Și cum mai ești?
- Eū sînt pămînt.
- Și cel de lingă tine?
- Și.
- Și toți oamenii vor fi pămînt?

— Toți oamenii.
Mortul-pămînt încearcă să gîndească ceva și — nu poate.

S'ar gîndi adecă pentru ce aū să fie toți oamenii pămînt, și pentru ce sînt oamenii peste tot, — un lucru, pe care nu-l înțelesese nici odată, — dar tidva lui e de humă, și creerii de pămînt.

Și doarme adînc la sînul mamei, inconștie și aceasta de menirea ei . . .

Simin.

PE MAL.

De cîte ori m'am oprit aici pe malul Someșului, lingă iazul ce frînge ca un briū uriașul trup lunecos al riului!

Iazurile pe Someș nu-s așa puternice, așa de ridicate ca cele de pe Tîrnave bunăoară, dar sînt — cele mai multe — cu mult mai lungi.

Vr'o două săptămîni la început, nu puteai cunoaște iazul decît de pe undularea mai năvalnică a apei și de pe cîntecul ei sgomotos, certăreț

A fost tot mare apa, plouase mult și Someșul îngHITE multe părăie.

Morile umblău încet, căci era apă multă și roțile se înădușeau prea tare.

Dar mai apoi aū venit căldurile din seceră, cu cer senin, cu soare dogoritor, cu vînturi uscate de cătră sară și 'n zorii zilei, — cu secetă.

Someșul scade mereu și din ce scade apa i se face mai limpede, iazul se vede tot mai bine. Întii grădelele de de-asupra, apoi leasa, pocîmpii, și 'n urmă el întreg, așa rupt și întortochiat, ca o dihanie eșită din pămînt și pusă în cale murmurătoarei ape.

Și morile umblău tot mai încet, căci apa tot scădea și nu mai avea putere — cu mersul ei ostenit — să mai miște năvălele de roți.

«O, bade Vasile, bade Vasile, ce sărăcie și morile aceste. Cînd e apă multă nu umblă, cînd începe să se micescă nici așa, și chiar cînd se învîrtesc, merg așa de 'ncet de adormi pînă cade un cop de făină».

Badea Vasile e morarul. Vine adese-ori pe mal lingă iaz cînd mă vede, să mai stăm de povești, că moara-i legată bine și n'a duce-o apa.

Badea Vasile-i desculț, cu cămașă scurtă ungurească, cu izmene scurte și largi — *gachi*, cum le zic ei. Pe cap are un comănac cu pereți mici, scurți, plecați în jos. Portul ce-l aū toți cei din sat în zi de lucru.

«Ei, domnișor, că ba umblă ele siracile cînd dă Dumnezeu apă cu rînduială. Ia să mai *notască* (crească) acuma numai cituși de cit, ș'apoi să vezi cum s'or învîrti».

Numai cit apă cu rînduială, chiar așa cum i-ar plăcea badii Vasile, nu prea vine adese-ori pe Someș.

«Ce apă binecuvîntată de Dumnezeu e Someșul ăsta, bade Vasile, nu-i așa? Cit e de curat și așezat și cit de cuminte se vede.

— Bunu-I el, bun, domnișor, dar Dumnezeu alduitul ne mai trimite și cîte-o sfîntă de pedeapsă, punîndu-l să se verse cîte odată, să înece munca oamenilor. Ce-a fost anul trecut pe-aiace, Doamne, de n'ar mai fi pururea.

— Dar bade, Vasile, de ce nu faceți mai ridicate iazurile, să adunați apă mai multă la moară și să faceți niște mori, colea ca pe la noi, cîte patru petri?»

— Că nu se poate. Nu-I nici slobod, dar chiar să fie, cine s'ar apuca de așa ceva? Cu plutele n'ar mai putea umbla, și apoi ce ar fi primăvara cînd se *arădue* gheața? Hei, domnișor, n'ai văzut nici odată! Să vezi că se propteșt

de iazul ăsta, — uite cum e de jos — și apoi se razimă tot tablă de tablă, tot sloi de sloi, pînă hăt pe ci la deal, la al treilea ori pătreața hotar. Și atîta prăpădenie de ghiață se adună că nu mai încape nici cum între maluri, ș'apoi atunci o iați razna pe șesuri, rostogolindu-se, frecîndu-se una de alta și făcînd așa o mare de ghiață. Eu cred că să oprești apa Someșului, în vr'o cîțî-va ani ar fi potopită lumea întreagă, ca pe vremea lui tata Noe».

Badea Vasile își scoate acum «chipa», o scoțorește bine și-i dă foc. Aș mai fi voit să stea, dar vr'o trei neveste cu cîte-o ferdelă de cucuruz desăgîtă în spate se apropie de moară și morarul caută să meargă să-și primiască oaspeții.

Rămas singur pe mal, aproape de iaz, îmi las privirile să se plimbe pe luciul apei, sau să admire undele de argint de din jos de iaz.

Vr'o cîțîva pescari, păsărele viclene, s'au pus pe grădelele ce-s mai aproape de apă, și așteaptă.

E de cătră sară. Soarele e gata să scapete după dealul îmbrăcat în stejeriș și cele din urmă raze ale lui sărută limpezimile Someșului.

Un ris argințiu de copil îmi atrage atențiunea. Din sus de iaz un băețandru ține ridicată unghița, de care spînzură, zbătîndu-se să-și scoată din gît ferul ucigător înghițit în loc de rîmă — un pescuț ce străluce cu solzii lui mărunți așa de frumos în razele soarelui ce apune.

Copilul îl privește cum se frămîntă, cum saltă și nu mai poate de bucurie. Nici nu-l trece lui acuma prin cap, ce chinuri va suferi nefericitul mucenic; — bucuria că l-a prins între orele-cari alte simțăminte.

Abia într'un tîrziu s'a îndurat să-i scoată unghița din gura plină de sînge și să-l pună într'o olișoară cu apă ce o avea la îndemîna.

Apoi caută în grabă o altă rîmă și fără nici o milă, micul despot îmbracă cu ea ferul subțire și încîrligat al unghiții.

S'a mai svîrcolit și rîma ce s'a mai svîrcolit, dar apoi în curînd a cuprins'o răcorile morții ne 'ndurătoare.

Băiatul împlintă apoi bățul unghiței în țărniș și se așează la pîndă.

Mă apropiu și eu.

Nu era din sat. Se vedea și de pe port, dar mai apoi mî-o spusese și el.

Tatăl său umbla pe la tîrgurile de vite, nu

să cumpere, că pentru asta n'are bani, ci să miie d-la tîrg pînă la stația mai apropiată «vitele» cumpărate de alții.

Îl duce și pe el, căci de, e mărișor și poate să-l mai ajute.

Acum a venit dela un tîrg din apropiere și alt tîrg nu este pînă peste vr'o 2 zile.

Au rămas aici în sat, pentru aproapele.

Sînt în gazdă la o femeie, pe care mereu o doare capul și care are o fetiță gheboasă.

«Din bună de vreme ai luat-o și tu pe drumuri băete!

— D'apoi, că acasă n'am ce face, domnișor. Ș'apoi tătucu îmi zice să merg cu el.

— Mamă nu ai?

— O murit de cînd am fost de 7 ani.

— D'apoi acum de cîți ești?

— De 14, merg într'al 15-lea.

Nu i-aș fi dat mai mult de 11 după înfățișare.

— Hei, domnișor, că n'am *vu umbla*¹ noi așa de trăia hai de malcă! Da dac'o murit, taica — așa ca el — s'o pus la beute și averea noastră s'o *dususă* pe gură de lup. Maica l-a tot oprit pînă a trăit. Acum cine să-l mai oprească? Că fuseră și la noi vite 'n ocol odată, domnișor.

— Hei, dragul meu, va trebui să bateți mult cele drumuri ca să mai ajungeți unde ați fost.

— Nici odată. C'a fost tata la o muieră vrăjitoare, să vadă ce-a fi, ș'aceea i-a zis: «Orî cît te vei suci, orî cît te vei zdrobi, nimic nu ți-a folosi, nimic nu-î isprăvi. Ca a treia casă dela tine este-o muieră rea ș'aceia ți-a luat din urmă să nu mai ai noroc.»

— Nu de aceea, băete, nu de aceea nu veți mai fi cum ați fost! Crezi tu că vrăjitoarele știu mai mult decît noi? Îs niște mincinoase și din minciunile lor trăesc și ele.

— Oare să nu știe?

— Cît știți și tu».

Așa unghiții se smîncește și se întinde mereu. Copilul o trage cu grabă — dar pescuțul căzu cu'n plencăit lin în apă. Nu se acățase bine.

Și am plecat spre sat gîndindu-mă la soartea acestui băiat, care așa de tînr a început să cutreere țara.

I. Agîrbiceanu.

¹ N'am fi.

CÎNTEC.

Dorurile mele
N'au intruchipare,
Dorurile mele-s
Frunze pe cărare,
Spulberate și ștrivite frunze
[pe cărare.

Înzadar le caut
Visurile mele,
Strălucită salbă,
Șalbă de mărgele,
Minunată și perdulă salbă de
[mărgele.

Tot ce-mi țese noaptea
Zorile-mi deștramă,
Mi s'a duș norocul...
Nu-l mai plînge mamă,
La icoana Preacuratei nu-l
[mai plînge mamă l

NIC. OTAVA.

CRONICĂ ȘI NOTIȚE.

«Iconografia lui Ștefan-cel-Mare» va fi titlul unei lucrări ce are să apară, editată de dl pictor academic I. Mironescu. Dl Mironescu a reprodus în fotografie toate desemnurile și toate tablourile reprezentînd chipul Marelui Voevod, aflate în diferite biserici din România și Bucovina pe părăși, patrafire, chivote etc. Lucrarea va fi executată în color și va cuprinde 150 de desemnuri.

*

«Astra» își ține adunarea generală ordinară din anul acesta în Timișoara în zilele de 21 și 22 Septembrie n. Aici va avea loc și alegerea mult așteptată a secretarului. Ca și în trecut, sperăm că și adunarea din acest an va fi o frumoasă manifestare a geniului nostru cultural.

*

Biserica românească din *Feleac* (lîngă Cluj), este zidită în seclul al 15-lea și e cel mai vechiu și singurul monument în stil gotic din țară. Comitetul pentru păstrarea monumentelor de artă din Ungaria a hotărît să restaureze acest monument prețios.

*

Marele premiu Hilel al universității din București, anul acesta a fost decernat dlu Alexandru I. Lăpedatu pentru lucrarea sa «Istoria Breslelor în țările romîne.» Premiul e ardelean din Săcele și unul dintre cei mai distinși tineri trecuți peste Carpați.

*

Director al conservatorului de muzică și declamațiune din București a fost numit dl Dumitru Popovici, vestitul cîntăreț, fost prim-bariton la opera wagneriană din Bayreuth.

*

Hanzi. Un cal cuminte. Știe ceti, socoti, cunoaște scala tonică, are o memorie extraordinară pentru oameni... de altminteri însă e ca toți caii. Cumînțenia lor nici cînd n'a fost trasă la îndoială. Pînă acum treceau de animale docile, de ce să nu poată fi dară și docte? Dacă între oameni sînt miî de semidocti, de ce să nu poată exista și între cai un singur cal doct? Hanzi pînă acum numai ceti știe, de scris încă nu. Poate va fi învățat și el cetitul cum îl învățase profetul Mohamed, care de asemenea numai ceti știa. Cînd, anume, îngerul i-a adus cele două pietrii cu legile coranului, Mohamed i-a spus, că nu știe ceti. Îngerul mi țî-l'a luat atunci de ceafă și de trei ori l-a dat de pămînt. Sculîndu-se Mohamed știa să cetiască, sau cel puțin spunea că știe, poate de teama noului «metod de învățămînt»... Hanzi e proprietatea baronului von Osten și trăiește în Berlin. Școale publice n'a frecventat, tot ce-a învățat a învățat din sirguintă proprie. Motiv serios să credem în cumînțenia lui, ne prezintă faptul că pînă astăzi nu s'a încercat încă să facă — poezii.

*

Iubileul lui «Don Quijote». După cum se știe în anul viitor se împlinesc trei sute de ani de cînd a apărut celebrul roman alui Cervantes. Cine n'a auzit vre-odată de el, care se lupta cu morile de vînt, se duela cu sacii de făină și făcea curte grațioaselor «Dulcinee din Toboso»? Sau de tovarășul lui de suferințe Sancho Panza și de Bucifalul falnic: Rosinanda mult cîntată? «Don Quijote dela Mancha» se bucură și astăzi încă de renume în toate literaturile lumii.

Spania voiește să serbătorească cu pompă mare treicentenarul și se pregătește de pe-acum pentru buna reușită. Comitetul serbării a luat următoarele hotărîri: 1. Tipărirea unei ediții ieftine, populare alui «Don Quijote» din partea Academiei spaniole. 2. Editarea unui text precurtat pentru folosința gimnasiilor. 3. Editarea

unui text și mai prescurtat pentru școlile populare. 4. Un concurs din partea academiilor pentru cea mai bună critică a bucăților mai mici scrise de Cervantes. 5. Reprezentații la Teatro Espanol a unor piese de Cervantes. 6. Înființarea unui muzeu Cervantes, pentru scriitorii și artiștii invalizi. 8. Serbări universitare.

Pe lângă acestea un concurs muzical cu motive din roman, un conduct festiv cu scene din «Don Quijote» și baterea unei medalii comemorative. Astfel va putea lua parte la serbare toată populația Spaniei, aducându-și aminte de acela, care se numără între cei mai buni scriitori ce au fost și vor fi vre-odată. H.

CĂRȚI ȘI REVISTE.

(Dări de seamă și notițe bibliografice.)

Sofia Nădejde: Patimi, roman. 504 pag., în 8°. București, 1904.

Un nume binecunoscut, care prin romanul de față descoperă convingerea noastră despre talentul real al autoarei. Un subiect comun, tratat cu adevărat spirit de observație și cu multă putere sugestivă, încit personajele romanului *Patimi* le cunoaștem și noi, le vedem mișcându-se și vorbind în fața noastră, sau le-am văzut de atâtea ori în viață. Matilda, fată săracă, cu mari aspirații, se mărită după coconul Toderiță, trăind în belșug zece ani de căsnicie. Cum însă afacerile cuconului Toderiță — om cinstit dar fără noroc — încep a merge spre rău, și cum mai ales cocoana Matilda, are ocazie a face cunoștința unui funcționar, Iliescu — tipul omului tipic ușuratic și fanfaron — viața lor familiară devine nesuferită. Coconul ocupat vecinic cu ideea unui împrumut, care i-ar regula finanțele zdruncinate; Matilda cu cucerirea ei de femeie aproape trecută, asupra lui Iliescu i fură și — fug împreună. În partea a doua a romanului urmează apoi — ceea ce era de prevăzut — căința tîrzie a Matildei, care vede că Iliescu n'a ținut la ea decit numai pentru bani, dar care totuși o ia în urmă de nevastă, după terminarea divorțului. În această nouă căsnicie Matilda are apoi nenumărate ocazii de a deplînge pe cuconul Toderiță, bărbatul cel neasămănat de bun, pe care numai acum îl știe prețui, cînd l-a pierdut. Simpatice e și icoana Mariei, sora Matildei, care suferă așa de mult din partea soru-sa, și mai ales Tinca, copilița de șase ani, care înțelege cu mintea ei de copil, că între mamă-sa și Iliescu se petrece ceva nelegiuit, și care, după ce mamă-sa o cercetează în pension — acum ca soția lui Iliescu — o primește foarte rece, ca pe o străină . . .

Romanul *Patimi* a fost prezentat la concursul ziarului «Universul» și distins cu premiul I de 1800 lei.

Regretatul G. I. Ionescu-Gion, zice despre acest roman, între altele: «Nu sînt multe romane — fi-va oare unul? — în literatura romînă, în care caracterele să fie întregi dela începutul și pînă la finea acțiunii. *Patimi* le are, în deosebi pe cele principale, studiate pînă în

amănunte. Și toate acestea fără posă, fără afecțiune, fără obositoare silințe: acțiunea se desfășură așa de natural, cu atîta ușurință și cu atîta potriveală, încit citind peripețiile *Patimilor*, la fie ce pagină ești pornit a zice: așa este și nu poate fi decit așa.

«Pe lângă aceste prețioase însușiri, romanul *Patimi* mai are și pe aceea de a fi cinstit și cum se cade, cu toată cuviința și omenia, ce se cere unui subiect moralizator.»

Recomandăm romanul cu toată căldura. Al.

*

Di N. Iorga ni-a îmbogățit literatura cu o carte nouă: «Istoria literaturii religioase a Romînilor pînă la 1866» (București, 1904. p. 242. Prețul lei 3.50), care are să schimbe tot ce s'a scris despre începutul mișcărilor literare la noi. E o lucrare, care n'ar trebui să lipsească din casa nici unui romîn cult, cu tragere de inimă față de neamul și de dezvoltarea literaturii sale. Di Iorga n'are nevoie de laudă, or ca să-i facem curte; cartea vorbește în deajuns pentru sine. Eu unul am celit-o cu o mare mulțumire sufletească, nu numai că am avut prilej să gust o lucrare bine scrisă, care varsă o lumină nouă asupra trecutului literaturii noastre și care deșteaptă în om ideile, dar și din motive personale și anume:

În «Istoria literaturii romîne», ce se tipărește nemțește la Lipsca, scriu următoarele: «Das magyarische hitten (rum. hitean — hiclean — fitlean — viclean) bedeutet nur in der Zeit der Hussiten, die sich nach der Moldau flüchteten, und zur Zeit der Reformation («sola fides salvificata») «schlecht, böse», als die Menschen nur den «Glauben» (magy. «hit») für das höchste Gut halten.» Părerea mea am întemeiat-o pe cuvintele mult citate de scriitorii reformați ale Apostolului Pavel (Scrisoare către Romanii, I. 17. Cfr. și Profetul Habacuc, II. 4.)

Di Iorga în cartea sa mai nouă cu date sigure dovedește că poporul nostru a îndurat și mișcările hussite, ale căror urne să vădesc în cele dintîi traduceri de cărți romînești. Iată cum să întregesc lucrurile, cece

mie numai îmi licărea prin noianul vremurilor, azi se adevărește cu siguranță. Să mai adaogă ca dovadă pentru legăturile între *Hussiți și poporul românesc*, urmele de influință de limbă românească ce să găsim în traducerea ungurească, făcută de fugarii *Hussiți* unguri adăpostiți în Moldova, la *Trotuș*. Acolo cetim cuvântul «*vatlé*» (lagena), care este al nostru «*vatalax*», noi nu mai avem vorba, dar în macedo-romină trăește și astăzi.

Dr. Gh. Alexici.

*

«*Die Gebirgs- und Bergnamen in Siebenbürgen*». Dl *dr Emil Fischer*, autorul lucrării de față, ce a apărut în «*Jahrbuch des Siebenbürgischen Karpathenvereins*» (Sibiiu, 1904, pag. 46—60.) a mai scos o carte tot în acest an despre originea și trecutul limbii noastre: «*Die Herkunft der Rumänen*» (Bamberg, 1904, pag. 303.), în ea aduce laude lui *Réthy*, care în cărțile sale cu privire la Românii a luat «*einen streng wissenschaftlichen Standpunkt*», care «*unter seinen Landsleuten ein anerkannter Grammatiker ist*» (pag. 128.), și polemizează mereu cu *Xenopol* și cu părerile emise de dînsul în «*Teoria lui Roesler*». Dacă pentru dl Fischer un Manliu este gramatic de frunte, iar rezultatele constatate de *Xenopol* sînt rezultate, cu cari merită să polemizeze cineva într-o carte de 303 pagini, ne simțim absolvați să dăm o atenție serioasă lucrării dsale, ceea ce facem cu atît mai virtuos, fiindcă ne-ar trebui o carte întreagă, ca să-l arătăm greșelile elementare, ce mijesc în această lucrare. De altfel cu toată bunăvoința i anticipăm, că nu l-a condus nici o ură față de noi în compunerea cărții, asta însă nu ne reține de a spune, că ea este o carte de tot slabă și e o mărturie vie despre puținele pregătiri filologice ale dlui Fischer. Acelaș fapt sîntem siliți să-l accentuăm și despre «*Gebirgs- und Bergnamen in Siebenbürgen*». Nici măcar n'a atins una dintre cele mai grele chestii: domeniul filologiei romîne: *chestia toponomiei*. Nomenclatura slavică e talmeș-balmeș resturnată una peste alta, fără să ne indice precis: care din limbile slavice a dat naștere la numirea localităților? Despre numirile vechi bulgare nici cea mai mică amintire nu se face, deși întrebarea de căpetenie aici stă ascunsă: toponomia slavică din Ardeal este oare cu desăvîrșire bulgară? Și dacă da: din care dialect bulgar? Urmează apoi încă o întrebare: toponomia slavică, cum o cunoaștem astăzi, ajuns-a oare deadreptul din bulgărește în limbă maghiară, or prin mijlocire romînă? Ceea ce vrea să zică: oare ungurii la intrarea lor în Ardeal și mai târziu la înaintarea lor spre răsărit: găsit-au aici Bulgarii, sau numai Romînii, adecă deja Bulgarii romînizați? Multă apă va curge încă pe *Murăș* pînă vom putea răspunde cu precizie la întrebările înșirate, cari — accentuăm de nou — nici prin minte nu i-au trecut dlui Fischer. Să ni-se dea însă voie, rezervîndu-ne dreptul dovedirei pentru altă dată, ca a priori să emitem un fapt, ce rezultă din cercetările noastre de pînă acuma, anume că: *toponomia slavică din Ardeal în cea mai mare parte*, subliniem bine: *în cea mai mare parte, a intrat în limba maghiară*, prin mijlocire romînească.

Dr. Gh. A.

Vasile E. Moldovan: *Raze de lună*. Orăștie, 1904. (Prețul 1 cor. 50 fil.)

«*Aripile vîntului se lovesc în zăbrele și frunzele castanilor se leagănă molatic...*» iar poetul întemnițat, alunecînd pe tortul bălaiu al razelor de lună ce-l auresc celula, visează la laurii ce încunună frunțile martirilor naționali și îndușosat duce dorul — *pînei de toate zilele*. Sărman martir romîn! — În lumea lui romantică doar o ființă i-a rămas credincioasă, e o biată «*cerșitoare*»: muza romînă. Pe aceasta «*zeiță a sărăciei*» o îndreaptă acum poetul pe la porțile boerilor să ceară milă... iar el cîntă, visează... și trage nădejde.

La noi cazul e unic și e unul dintre cele mai caracteristice episoade a mizeriilor din viața noastră intelectuală.

Un om tînăr, cu talent, cu intențiuni curate, harnic oferă neamului, pentru care stă la răcoare, încercările lui literare și-l cere pîne.

Cînd vrei să scrii despre un astfel de volum, tu tovarăș de muncă, — care trăind pe picior liber, nu poți răzbate în regiunile pîntecoase ale lui «*plenus venter*» — îți alunecă gîndul la zăbrelele ruginite și îndușosat privești viitorul *de aur* al autorului...

Știind că rîndurile aceste n'o să abată pe mulți creștini dela fericita intențiune de a-și cumpăra în grabă «*Razele de lună*», nu voim proslăvi numai cu laudă lefline pe autor, ci voi spune cea ce sinceritatea și conștiința îmi dictează.

Atunci cînd autorul a adunat sub același scoarță bucăți cari n'au nici o înrudire între ele și le-a botezat c'un nume care cu multă bunăvoință se potrivește numai la 2—3 dintre ele, pare că a voit să ne dea o oglindă a stării lui sufletești dizordonate. Altcum nu-mi pot explica acea învălmășală de romantism cu amintiri duioase și satiră demonică. Cetind volumul pînă la sfîrșit rămii cu impresia c'ai cetit un Almanach, în care găsești de toate: rubrica serioasă, și umoristică; lucruri bune și slabe.

Cele mai bune bucăți din volum sînt amintirile și povestirile din trecut; în cele dintii descoperi note sincere, cari plac, iar cele din urmă te fură prin nou-tatea lor, fiindcă acest gen la noi e aproape virgin. Autorul știe să prindă momente interesante și le povestește cu măiestrie.

Partea umoristică a volumului e o notă personală interesantă. Taia sarcazmului barbar, al scepticismului mohorit și al disprețului suveran e de a se căuta în primul rînd în o anumită dispoziție sufletească a autorului. E adevărat că și societatea noastră pătîmește de maladii urite, dar aceste nici pe departe nu sînt așa de cronice ca să simtă nevoia ferului roșu.

Intențiunile autorului sînt cele mai curate, nu ne îndoiim, dar neîndoelnic e și acela că satira își are marginile ei, peste care trecînd devine ea înșasi o maladie periculoasă.

Dl Moldovan, colaboratorul acestei reviste, e tînăr, ca toți cei grupați în jurul ei, iar în tinerete — o știm

bine — singele zvicnește neastimpărat: am vrea să tămăduim repede-repede răul. În acest caz deci fertător se poate spune: Scopul sfințește mijloacele.

Recomandăm cu căldura volumul talentatului și înțemnițatului autor.

Dr. Ioan Rațiu, Studii și Biografii. Blaj, 1904.
(Prețul 2 cor.)

«La îndemnul prietinelor bune» dl I. Rațiu, profesor la liceul din Blaj, și-a adunat într'un volum articolele mai importante apărute în diferite publicații periodice. Unele din aceste sînt interesante, prețioase chiar prin faptul că cuprind date nouă, cum sînt: «Școalele din Blaj» și «G. Șincai și școalele populare romîne». Volumul cuprinde și lucrări care nu sînt vrednice de cinstea reinvierii. — Cu acest prilej, însă, ținem să constatăm, că dl Rațiu e unul dintre profesorii noștri harnici, care e familiarizat cu metoda critică în cercetările istorico-literare. Studiile d-sale de pînă acum, cu toate asperitățile de limbă, sînt dovezi de sirguință și pricepere, care fac cinste autorului.

Teodor A. Bogdan, Ștefan-cel-mare. Tradiții, Legende, Balade, Colinde ș. a., culese din gura poporului. Librăria Ciurcu, Brașov, 1904. (Prețul 40 banî.)

Cel mai frumos și durabil omagiu pe care l-a adus țărînimea noastră memoriei lui Ștefan. Harnicul învățător din Bistrița, prin adunarea acestui material folcloric, a făcut un mare serviciu neamului; unele bucăți din acest volum sînt foarte prețioase și mărturisesc cît de puternică e amintirea Voevodului moldovean în părțile ardelenesti stăpînite de dînsul. Tradițiile și cîntecele aceste sînt o nouă învedereare a unității noastre sufletești, săpată adînc în sufletul poetic și senin al țărînului, care nu se mlădie sub povara legilor și opreliștelor vremelnice . . .

Paul I. Pavlov, Autori romîni. Monologuri în versuri (declamații). București, 1904. (Prețul 2 lei 50).

Autorul a adunat mai multe poezii din diferiți autori. Colecția e bine alcătuită și e destinată mai ales publicului cetitor dela sate. Se poate cu folos întrebuința și de elevii școalelor noastre. Volumul cuprinde și poezia: «La groapa lui Lae» de Nic. Otavă, din revista noastră. Ne bucură că frații noștri ne dau atențiunea cuvenită și prevenitoare, pentru care i rugăm să primească mulțumirile noastre.

G. Coșbuc, Crestomație pentru toți Romîni. București, Librăria Sfetea 1904. (Prețul 90 banî.)

Recomandăm cu căldură noua operă a poetului nostru.

Regretăm că neprimind încă volumul «Cîntece de vitejie» nu ne putem ocupa mai pe larg de poetul nostru.

Ioan I. Lăpedatu, Probleme sociale și economice. (Retipărire din «Gaz. Trans.») Brașov, 1904.

E o conferință ținută la despărțămîntul «Asociațiunii» din Brașov, în care tînărul profesor propune soluțiunile și reforme în viața noastră socială și economică. Conferențiarul e de părere, ca «Asociațiunea» să centralizeze în mîinile ei reuniunile economice și prin aceasta să se înjghebeze o mișcare social-economică. Se pare, că așa va și fi.

Dr. C. I. Istrate, Biserica și podul din Borzești, precum și o ochire relativă la bisericile zidite de Ștefan-cel-Mare. București, 1904. (Librăria Sfetea. Prețul 3 lei).

O prețioasă lucrare a învățatului profesor universitar asupra bisericii din Borzești, locul nașterii lui Ștefan-cel-mare, cetită în ședința Academiei Romîne dela 19 Martie 1904, precum și a altor biserici zidite de cuceritul domn. Aici găsim înșirate toate bisericile zidite de dînsul, dintre care cele mai multe sînt reproduse în stampe foarte frumoase.

Aurel C. Domșa, Floricele de cîmp — schițe ușoare — Blaj, 1904. (Pețul 1 cor.)

E un fenomen din cale afară îmbucurător apariția, în scurtă vreme, alor trei volume de literatură frumoasă tocmai într'un orașel de pe Tirnava, un loc urgisit de artele frumoase.

Primul volum: *Visuri trecute*, fără îndoială e cel mai de seamă, cu toate că paginile introductive poartă numele de «Efemeride» și cuprinde lucruri care «luminează o clipă, apoi se sting». Cel care cunoaște în toate ale lui pe drăgălașul și subtilul *Simin*, nu poate greși spunînd o judecată nedreaptă asupra autorului unor «Vise trecute», care adunate în mănunchiul unui volum nu pot fi considerate ca piatra de probă a personalității lui artistice.

Dragostea cu citații din cărțile cele sfinte și cele profane, aducerile aminte legate de chipuri cu Maica Domnului, îndușerile filozofice asupra falsității și minciunii femeștii, graiul sentențios și ușoarele poticniri de stil, — sînt lucruri din lumea sufletească a unui visător tînăr, care astăzi nu mai este . . . «A fost odată!» . . . ne spune ultimul cuvînt al volumului.

După acest volum a urmat «Cîntece» de E. Sabo, un visător tînguelnic, despre care se vorbește mai pe larg în *Folietoanele* dluî Chendi.

Nu de mult dl A. C. Domșa ne-a surprins cu volumul «Floricele de cîmp». Schițele din aceste «Floricele» sînt nevinovate și ușurele-ușurele: Rozele se veștejesc de dragul tînărului amabil, cu «voce plăcută» și «prevenitor»; — privighitorile «cîntă seara la lună» așa de dușor, spunînd de un «crin veștežit» și de un «trandafir»; — amoreații scriu «epistolă pe papir roză, avînd imprimat pe plic o roză»; cu un cuvînt în tot volumul e dușoșie, tristeță, elegie.

Ioan Rațiu

De altfel autorul «depinge» toate aceste într'o limbă care s'apropie mult de cea literară.

În apariția succesivă a acestor trei volume e o gradăție descendentă și nouă ne-ar plăcea să fi fost invers.

*

Ilarie Chendi, Foiletoane București, 1904, 1 vol. 244 pag. în 8°. (Prețul lei 2.50).

E o evoluție progresivă ca *Preludiilor* să urmeze un volum de *Foiletoane*. Aceasta e calea firească, care duce în regiuni cu orizonturi mai largi, cu concepțiuni mai înalte: la critica științifică, care analizează și explică opera de artă, avînd în vedere toate «marile presiuni încunjurătoare» și care eo ipso pretinde o pregătire temeinică, cunoștințe vaste și muncă stăruitoare. Această importanță *pregătitoare* ne permitem a o atribui volumelor de critică ale dlui Chendi, cari nu conțin o critică științifică ci «părerii absolut și intenționat individuale», fiindcă «nici nu există o critică științifică, nici măcar ca știință aplicată, ci pur și simplu *opinii*, ce se impun de cîteori se pronunță de oameni, cari posedă calități de critic născut: talent, cinste și cultură literară». Aceste profesii de credință, împrumutate dela profesorul Adolf Bartels, credem că dl Chendi le mărturisește numai interimal, ca fiind admisibile numai în anumite împrejurări de tranziție și stagnare literară, — o credem, fiindcă critică științifică există și așteptăm ca chiar autorul «Foiletoanelor» să ne dovedească aceasta cu timpul.

Critica ce o face acum dl Chendi e critică-recenziune, care e «un răsunset *just* al timpului și va servi vre-odată ca material cercetărilor viitori», cari, de sigur, nu vor mai emite simple *opinii*, ci sperăm că vor crea critica științifică, care poate produce opere de artă nemuritoare, ca oricare alt gen literar. În «Foiletoane» descoperim deja ici-colea zorile unei astfel de activități din viitor a autorului, mai ales în partea primă a volumului, în «Figuri literare».

În «Foiletoane», ca și în «Preludii», se poartă înainte războiul de estirpare împotriva pseudo-scriitorilor, cari pingăresc Parnasul literaturii române și cari nu vrea să recunoască «că un popor mic ca al nostru, la începutul dezvoltării sale, nu poate avea decît o literatură pornită din cea mai largă conștiință de rasă» — «în care țaranul român cu pămîntul, limba și poezia sa este temelul» — și cu drept cuvînt încurajează autorul pe prozatorii și poeții «mai cu vlagă», cari își au «rădăcina în popor». Aceasta e firesc să fie așa, fiindcă «numai pămîntul negru și fecund dela țară ne-a dat oameni întregi, puțin dar vînjoși și aceștia sînt astăzi singurii cari duc pe-umărul lor speranțele viitorului literaturii noastre».

E atîta adevăr și înțelepciune în aceste cuvinte, încît ori ce comentariu e de prisos.

În critica dlui Chendi descoperim și o notă nouă: în o parte din recenziuni vedem, că judecă opera de artă în legătură cu operele de acelaș gen antecedente, cău-tînd a fixa evoluția; aceasta e critică istorică puțin obișnuită la noi.

Foiletoanele se scriu de regulă fără a face studii amănunțite și fără o culege informațiuni complete, așa că condeiului grăbit i scapă multe din vedere. Foiletoanele de cari vorbim, dovedesc contrariul. Autorul lor e cunoscător excelent al literaturii noastre și un cercetător neobosit, calitativ, cari ne îndreptățesc a aștepta încă multe lucruri bune dela dsa.

*

Anuarul VII. al Societății pentru Fond de Teatru Român, pe anul 1902-3.

Cuprinde discursul de deschidere al președ. I. Vulcan, instructiva conferință «Teatrul național» de dl dr Valer Braniște; șagălnica schiță «Tata — moșu» de Virgil Onițiu; studiul dlui Seb. Stanca: «Începutul dramei românești (Irozi)» și drăguța comunicare a dlui dr. Tiberiu Brediceanu: «Nica, vestitul lăutar dela Lugosi». — Dl dr, Iosif Blaga continuă cu multă sîrguință și metod prețioasă lucrare «Mișcarea teatrală la noi în 1903», din care aflăm cu bucurie că dragostea pentru teatru se răspîndește tot mai mult, chiar și între popor, așa în anul 1903 s'au aranjat cu 28 serate mai multe decît în a. 1902. Caraș-Severinul e cel mai bogat în reprezentații, iar mai sărace sînt comitetele Cojocna, Sătmar; Tîrnava-mică — unde-i Blajul? — și Ciuc — săracul Ciuc! — în cari nu s'a cinstit nici o singură dată Thalia romînă. Cele mai des jucate piese au fost «Dragostea copilărească» și «Ruga dela Chiseteu», cea ce dovedește lipsă de gust și de orientare în alegerea pieselor, neajuns care credem, prin noile dispoziții ale comitetului societății, de-a alege un repertoriu potrivit și mai ales prin sistarea «bibliotecei teatrale» a Societății va dispărea în viitor.

*

Academia Romînă, Regulele ortografice, București 1904. (Prețul 10 bani). Cuprinde regulele de curînd reglementate de A. R.

*

Pavel Constantin, Hasdeu — Petriceicu Bogdan mint nyelvész. Oradea-mare 1904, o foarte bună teză de doctorat asupra activității filologice a dlui B. P. Hasdeu.

*

Dr. Const. Lacea Manual de limbă germană, Librăria Ciurcu, Brassó, 1904. E lucrat după metode nouă și practice.

O. T. Codru.

APARE:	ABONAMENTUL:
La 1 și 15 a fie-cărei luni, stil v.	Pe 1 an 12 cor., pe jumătate
Prețul unui exemplar 50 bani.	de an 6 cor.
În Romînia 65 bani.	Pentru străinătate 1 an 16 franc.

Redacția și Administrația:

IV., STR. ZÖLDFÁ, 7.

Tipografia «Poporul Român» Budapesta, strada Vörösmarty nr. 60a.